

ЛЮДМИЛА КАЛАШНІКОВА,

доктор соціологічних наук, професор кафедри соціології та масових комунікацій, Криворізький державний педагогічний університет (50000, Кривий Ріг, просп. Університетський, 54)

LIUDMYLA KALASHNIKOVA,

Doctor of Sciences in Sociology, Professor at the Department of Sociology and Mas-Communications, Kryvyi Rih State Pedagogical University (54, Universytetskyi Av., Kryvyi Rih, 50000)

lvkalashnikova198@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-9573-5955>

ОЛЕНА ЛІСЕЄНКО,

доктор соціологічних наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності, Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського (65000, Одеса, вул. Старопортофранківська, 26)

OLENA LISEIENKO,

Doctor of Sciences, Professor at the Department of Philosophy, Sociology and Management of Socio-Cultural Activities, South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky (26, Staroportofrankivska St., Odesa, 65000)

helenloveodessa@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-0408-5203>

ЯНА БАРИНОВА,

доктор філософії, керівниця проєктів з питань європейської політики та відносин із Україною, ERSTE Фундація, Австрія (1110, Відень, Бельведер-1)

YANA BARINOVA,

PhD, Program Director, European Policies and Ukraine, ERSTE Foundation (Belvedere-1, Vienna, Austria, 1110)

ya.barinova@gmail.com

Українська міграція до Австрії: виклики та особливості соціальної адаптації

Погіршення безпекової ситуації, пов'язане з початком повномасштабного вторгнення російських військ на територію України 24 лютого 2022 року, спричинило активізацію міграційних процесів, зокрема на території ЄС. Нова хвиля міграції суттєво відрізняється від усіх попередніх, першою чергою, з

Цитування: Калашнікова, Л., Лісеєнко, О., Барінова, Я. (2025). Українська міграція до Австрії: виклики та особливості соціальної адаптації. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*, 2, 97–115, <https://doi.org/10.15407/sociology2025.02.97>.

огляду на масовість, специфіку соціально-демографічної структури переміщених осіб, невизначений термін перебування мігрантів на новому місці, відсутність у більшості країн-реципієнтів правових механізмів врегулювання міграційних потоків та досвіду мінімізації наслідків гуманітарної кризи, зумовленої зростанням масштабів міграції (Калашнікова, 2022).

Зміни міграційних трендів, викликані збройним російсько-українським конфліктом, широко вивчалися у межах авторських напрацювань вітчизняних науковців, зокрема О. Позняка, Е. Лібанової, О. Цимбал та О. Савицького (Лібанова, 2022), М. Бірюкової, І. Рущенка, Н. Ляшенко та С. Григор'євої (Бірюкова, 2022), А. Мікули та Н. Коваліско (Мікула, 2024) та ін.

Специфіку міграційної кризи в ЄС внаслідок війни в Україні досліджували Р. Левін та Г. Яценко (Левін, 2022), Ю. Якименко, О. Пищуліна, В. Юрчишин, П. Стецюк та М. Міщенко (Якименко, 2023), М. Мілова та Г. Трушевич (Мілова, 2023), С. Стрельникович (Стрельникович, 2024) та ін. Особливостям адаптації українських біженців в окремих країнах ЄС, Великій Британії, США та Канаді присвячені дослідження Д. Дрбохлава та М. Ярошевич (Дрбохлава, 2017), А. Сокари, Я. Вела, М. Леода, А. Ринерса та М. Стефанса (Sokar, 2022), М. Якимчука, С. Соломко та В. Саморокова (Якимчук, 2023). Зокрема, феномен українських іммігрантів в Італії до та після початку війни акцентовано досліджували І. Майданік (Майданік, 2010), О. Пономарева (Пonomарева, 2011), у Словаччині — О. Малиновська (Малиновська, 2022), у Польщі після початку війни вивчали Д. Гусак (Гусак, 2023), О. Матвійчук та І. Риженко (Матвійчук, 2024), у Чехії — С. Мотрук (Мотрук, 2024), у Німеччині — С. Якубовський, Т. Родіонова, Д. Мороз (Якубовський, 2024) та ін. Водночас узагальнювальних комплексних праць, у межах яких було би здійснено порівняльний аналіз процесів адаптації українських мігрантів до умов проживання та інтеграції в соціумі різних країн-реципієнтів ЄС, наразі немає. Реалізація таких досліджень дала би змогу не лише означити відмінності міграційної політики країн ЄС, а й систематизувати виклики адаптації та інтеграції українських мігрантів та шляхи розв'язання відповідних проблем. Але, з одного боку, до війни не було прецедентів щодо організації таких досліджень, які ініціювалися б Україною як країною-донором, стороною-реципієнтом або міжурядовими організаціями, зокрема Міжнародною організацією з міграції, оскільки масштаби як добровільної, так і вимушеної міграції українців до країн ЄС були некритичними. З іншого боку, до сьогодні мало вивченим залишається питання української міграції до окремих країн ЄС, зокрема Австрії, Данії, Греції, Нідерландів, Португалії, Мальти, Хорватії та ін. З огляду на статистику міграційних процесів, особливу увагу привертає саме Австрія, адже за період 2014–2024 років у міграційній політиці цієї держави відбулися кардинальні зрушення, що суттєво вплинули на перебіг адаптації та інтеграції мігрантів, зокрема й вихідців з України.

Перше дослідження, ініційоване міждисциплінарною мережею науковців «Міжнародна міграція, інтеграція та соціальна згуртованість у Європі», містить дані щодо умов життя біженців в Австрії (Glorius, Doomrnik, 2020), проте в цій праці не зосереджено дослідницьку увагу на вивченні саме українських мігрантів. Натомість у вітчизняному науковому доробку проблемам української мі-

грації до Австрії присвячено роботи Л. Костюк (Костюк, 2017), Н. Сівак (Сівак, 2021), але вони не містять даних щодо особливостей української міграції до Австрії в період повномасштабної російсько-української війни. Відтак постає нагальна необхідність огляду наявних досліджень, що висвітлюють проблеми соціальної адаптації воєнних мігрантів з України в Австрії, зокрема з метою обґрунтування й апробації механізмів мінімізації негативних наслідків міграції, а також здійснення внеску в комплексні напрацювання щодо порівняльного аналізу процесів адаптації та інтеграції українських мігрантів, які тимчасово проживають у країнах ЄС.

Міграція населення України в Австрію у 2014–2024 роках

Активізації міграційних потоків українців в Австрію сприяють різні чинники, в тому числі економічні, соціально-політичні й т. ін. Якщо провідною детермінантною зовнішніх переміщень українців до 2014 року вважали економічну кризу, яка спіткала Україну після здобуття нею незалежності, то нова хвиля міграції зумовлена воєнною ситуацією, повномасштабною війною Російської Федерації на території України з лютого 2022 року (Лібанова, 2022; Малиновська, 2024; Пирожков, 2018). Отже, добровільна міграція українців поступилася вимушеним переміщенням в різні країни світу, зокрема до Австрії. Сучасний період розвитку міграційних процесів в Україні вирізняється масовістю, високим потенціалом безповоротності, а також підкріплений функціонуванням наявних міграційних мереж, утворених у попередні роки (Біль, 2022).

За офіційними даними Міністерства закордонних справ України, кількість українських громадян в Австрії, що перебували на консульському обліку (через реєстрацію інформації про місце тимчасового перебування громадян України за кордоном), у період 2014–2020 років, скоротилася у 1,5 раза (див. табл. 1). Наявні статистичні дані дають підстави лише формулювати припущення щодо можливих причин зміни ситуації, проте в цьому випадку глибокого аналізу потребує вивчення мотивації мігрантів щодо легалізації їхнього статусу у країні перебування.

Міграційні потоки між Австрією та Україною у довоєнний період завжди були відносно активними, проте менш інтенсивними, ніж із Польщею, Німеччиною, Чехією, Угорщиною та іншими країнами ЄС. Причиною цього став консерватизм австрійської влади щодо міграційного законодавства, яке до 2011 року жорстко регламентувало перебування мігрантів у країні. Порівняно з іншими державами ЄС в Австрії діяла найскладніша процедура набуття громадянства — іноземець мав прожити щонайменше 30 років у країні, перш ніж претендувати на отримання австрійського паспорта, цей термін міг бути скорочений удвічі в разі надання доказів інтеграції (високий рівень знання мови, культури та історії країни, наявність належного фінансового забезпечення, відсутність кримінального минулого, заборгованості щодо сплати податків тощо). Лібералізація міграційної політики в Австрії була пов'язана з прибуттям до неї висококваліфікованих фахівців, для яких уряд почав надавати візові преференції, зокрема запровадив спрощений порядок отримання дозволу на проживання та офіційне працевлаштування.

Таблиця 1

**Інформація щодо кількості громадян України,
які перебували на консульському обліку в закордонних дипломатичних
установах України в Австрії впродовж 2014–2020 років¹**

Рік	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Кількість осіб	2684	2451	1819	1864	2067	1704	1770

Починаючи з 2015 року в Австрії створено розгалужену систему державних органів, що контролюють перебіг міграційних процесів на всіх рівнях їхнього прояву, а у 2017 році ратифіковано закон про інтеграцію іноземців у країні (Костюк, 2017). Відтак міграційне законодавство Австрії постійно оновлюється задля врегулювання міграційних потоків, активно залучаючи соціальний капітал мігрантів для розвитку австрійської економіки.

За офіційними даними Управління Верховного комісаріату ООН у справах біженців станом на липень 2024 року загальна кількість українців, що зареєстровані в Австрії, становить 77 280 осіб. Це у 40 разів перевищує кількість українських громадян, які перебували в цій країні до початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну. Разом з тим кількість українців, які мають подати клопотання про надання тимчасового захисту чи участі в аналогічних австрійських програмах захисту, налічує 116 355 осіб (UNHCR, 2023). На початок 2023 року в Австрії працювали майже 14 тис. українців.

Варто також наголосити, що порівняно з демографічним складом українських мігрантів, переміщених до 2022 року, сьогоднішня ситуація кардинально змінилася, оскільки від початку повномасштабної війни йдеться про в'їзд на територію Австрії переважно жінок працездатного віку з їхніми неповнолітніми дітьми та пенсіонерів. За даними Австрійського інтеграційного фонду, у гендерному розрізі це 64,5% жінок і 35,4% чоловіків, у віковому — 31,5% (0–19 років), 29,9% (20–39 років), 26,8% (40–59 років), 11,8% (60–79 років). Переважна частина мігрантів локалізувалися у Відні (див. табл. 2) (Österreichischen Integrations Fonds, 2024).

¹ «Міграційний профіль України» на офіційному веб-сайті ДМС опублікувався у 2013–2020 роках (див.: *Міграційний профіль України 2010–2013*. (2014). Київ: Державна міграційна служба. Взято з: https://dmsu.gov.ua/assets/files/mig_profil/UKR_Migration_Profile_2015_1.pdf; *Міграційний профіль України 2010–2014*. (2015). Київ: Державна міграційна служба. Взято з: https://dmsu.gov.ua/assets/files/mig_profil/pr2014.pdf; *Міграційний профіль України 2011–2015*. (2016). Київ: Державна міграційна служба. Взято з: https://dmsu.gov.ua/assets/files/mig_profil/MP2015.pdf; *Міграційний профіль України 2016*. (2017). Київ: Державна міграційна служба. Взято з: https://dmsu.gov.ua/assets/files/mig_profil/mig_prifil_2016.pdf; *Міграційний профіль України 2017*. (2018). Київ: Державна міграційна служба. Взято з: https://dmsu.gov.ua/assets/files/mig_profil/migprofil_2017.pdf; *Міграційний профіль України 2018*. (2019). Київ: Державна міграційна служба. Взято з: https://dmsu.gov.ua/assets/files/mig_profil/migprofil_2018.pdf; *Міграційний профіль України 2019*. (2020). Київ: Державна міграційна служба. Взято з: https://dmsu.gov.ua/assets/files/mig_profil/migprofil_2019.pdf; *Міграційний профіль України 2020*. (2021). Київ: Державна міграційна служба. Взято з: https://dmsu.gov.ua/assets/files/mig_profil/migprofil_2020.pdf).

Таблиця 2

Розподіл українських мігрантів за місцем їхнього проживання в Австрії (% від загальної кількості)

Регіон / Період	Січень 2022	Квітень 2022	Січень 2023	Січень 2024
Бургенланд	1,4	3,3	3	2,2
Карнте	3,4	4	3,4	14,4
Нижня Австрія	10,9	20	18	14,4
Верхня Австрія	9,9	12,6	10,5	8,9
Зальцбург	3,5	3,4	4,4	3,9
Штирія	7,8	9,1	10	9,3
Тіроль	3,6	4,6	5,2	4,4
Форарльберг	2,3	2,6	3	2,9
Відень	57,2	40,4	42,5	39,6

Джерело: (UNHCR, 2024).

Від початку повномасштабного вторгнення російських військ на територію України влада Австрії, аналогічно до діяльності інших країн ЄС, розробила і запровадила в дію комплексну програму тимчасового захисту для воєнних мігрантів з України, що дозволяє легально перебувати на території країни впродовж одного року й отримувати безкоштовне житло, грошові виплати, невідкладну медичну допомогу, освітні послуги для дітей, відвідування мовних чи інтеграційних курсів для дорослих, натуральну соціальну допомогу (ліки, продукти харчування, засоби гігієни) тощо. Останнє автоматичне пролонгування цієї програми дозволяє перебувати воєнним мігрантам з України в Австрії на законних засадах включно до 4 березня 2025 року (Bundesministerium Inneres, 2022; Dornmayr, 2024).

Соціальні показники адаптації українців в Австрії в оцінках воєнних мігрантів з України: соціологічний аналіз

Непередбачуваність розвитку військових подій на території України, а відтак і неможливість швидкого повернення українців до постійного місця їх проживання, вимагає від країн-реципієнтів внесення змін до чинного міграційного законодавства, а також розроблення програм соціальної підтримки та адаптації біженців, заходів щодо протидії можливим негативним наслідкам вимушеної транснаціональної міграції, зокрема через забезпечення балансу інтересів місцевих громад із необхідністю створення умов для постраждалих осіб.

Успіх адаптації вимушених мігрантів до нових обставин залежить від можливості відновлення втрачених ресурсів та здатності отримати нові, необхідні для нормального життя за їхнім місцем теперішнього перебування у країні-реципієнті (житло, робота, спілкування, соціальні послуги тощо).

З іншого боку, не варто забувати про те, що на відміну від добровільної зовнішньої міграції для вимушеної — характерні відсутність позитивної мотивації переміщення, а отже, й пасивна адаптація.

Для дослідження адаптаційних стратегій вимушених мігрантів до нових життєвих обставин можна застосувати теорію, запропоновану Дж. Гулагорном, в основі якої лежить припущення про відповідність перебігу адаптації деякій U-подібній кривій, окремі частини якої відтворюють п'ять етапів цього процесу, а саме: оптимістичні очікування та сподівання; депресія і розчарування внаслідок тиску нового соціального оточення; стан безпорадності, психосоматичні розлади; інтеграція, оптимізм, виникнення відчуття задоволеності; власне повна адаптація (Gullahorn, 1963).

Разом з тим частина вимушених мігрантів не матимуть можливостей або ж бажання повною мірою адаптуватися до нового середовища й після нормалізації ситуації повернутися на попереднє місце проживання, де їх чекають нові проблеми реадaptaції, яка знову відтворюватиме U-подібну криву.

Аналізуючи адаптацію воєнних мігрантів з України до Австрії на підґрунті концептуалізацій Дж. Гулагорна, ми можемо зрозуміти, наскільки важливими є стратегічні вибори, які роблять мігранти для свого виживання і добробуту в новому середовищі. Але також важливо враховувати додаткові аспекти, що можуть впливати на соціальну адаптацію воєнних мігрантів з України. По-перше, це психологічний стан мігрантів, включно з травматичним стресом через військові дії, що має значний вплив на їхню стратегію адаптації. Багато українців, які залишили країну через війну, стикаються з посттравматичним стресовим розладом, що може ускладнити їхню інтеграцію до нового культурного й соціального середовища. По-друге, соціально-економічний контекст також відіграє важливу роль у процесі адаптації. Цей аспект тісно пов'язаний з можливостями для працевлаштування, засвоєння місцевої мови та доступу до освіти. У тих випадках, коли мігранти отримують підтримку від волонтерів, неурядових організацій або державних програм, їхня успішність у соціальній адаптації значно підвищується.

Отже, використання теорії Дж. Гулагорна для аналізу особливостей соціальної адаптації воєнних мігрантів з України в Австрії може допомогти глибше зрозуміти складності цього процесу, різноманітність адаптаційних стратегій, до яких вдаються українці в нових умовах.

Адаптивність мігрантів варто визначати як здатність задовольняти запити й потреби у тій чи іншій ситуації, в конкретному соціальному середовищі, через виконання таких дій, як: адекватне сприйняття навколишнього світу та себе в ньому; побудова сприятливих відносин із соціальним довкіллям; реалізація практичної діяльності — робота, навчання, дозвілля тощо.

Суб'єктивним показником адаптивності мігранта є задоволеність організацією його життя і рівнем наданої підтримки з боку громади-реципієнта. Для розроблення ефективних державних міграційних програм, спрямованих на підтримку біженців за місцем їхнього тимчасового перебування, слід детально вивчати їхні запити й потреби, а також задоволеність умовами життя та надання соціальної підтримки, зокрема на підставі проведення соціологічних опитувань.

У січні–березні 2023 року компанією Ipsos.SA на замовлення Управління Верховного комісаріату ООН у справах біженців було проведено онлайн-анкетування серед 1500 воєнних мігрантів з України, які отримали тимчасовий захист в Австрії від початку російсько-української війни (Heilemann, 2023; Ipsos.SA, 2023: р. 2).

3-поміж опитаних 31,1% осіб віком 18–34 роки, 65,1% — 35–59 років, 3,8% — 60 років і старші, з них 87,3% жінки і 12,5% чоловіки, 0,2% не означили своєї статі (Ipsos.SA, 2023: р. 16). У відсотковому співвідношенні домогосподарства, що налічують 1 особу, становлять 19,3% від тих, що взяли участь в опитуванні, 2 особи — 24,6%, 3 особи — 24,1%, 4 особи — 11,6%, 5 осіб і більше — 14,8% (Ipsos.SA, 2023: р. 15). Не відповіли на це запитання 5,6% респондентів. За рівнем освіти респонденти розподілилися так: бакалаври (перший рівень вищої освіти) — 13,6%, магістри (другий рівень вищої освіти) — 33,8%, докторанти (третій рівень вищої освіти) — 2,4%, середню освіту мають 6,3%, другу спеціалізовану вищу освіту — 30,7%, технічну або професійно-технічну — 11,2%, не мають освіти — 0,4%, не відповіли на це запитання — 1,6% (Ipsos.SA, 2023: pp. 17–18).

Визначаючи регіон України, в якому респонденти проживали до початку війни, вони зазначили: Черкаську (0,5%), Чернігівську (2,0%), Чернівецьку (0,7%), Дніпропетровську (8,5%), Донецьку (7,4%), Івано-Франківську (0,4%), Харківську (15,6%), Херсонську (2,0%), Хмельницьку (1,1%), Кіровоградську (0,9%), Київську (6,1%), Луганську (1,3%), Львівську (1,6%), Миколаївську (5,8%), Одеську (7,1%), Полтавську (1,4%), Рівненську (0,7%), Сумську (1,4%), Тернопільську (0,5%), Вінницьку (1,6%), Закарпатську (0,2%), Запорізьку (5,4%), Житомирську (1,6%) області та м. Київ (26%) (Ipsos.SA, 2023: р. 21).

Більшість опитаних іммігрували до Австрії у перші три місяці від початку війни — у лютому (15,4%), березні (55,3%) та квітні (11,2%). Згодом інтенсивність потоку українських біженців суттєво зменшилася й у наступні 8 місяців сукупно становила 18,1% (Ipsos.SA, 2023: р. 22).

На запитання «Який статус житла (будинку, квартири), в якому Ви проживали в Україні?» 3,1% опитаних відповіли, що його повністю пошкоджене/зруйноване, 6,9% — що частково пошкоджене/зруйноване, але не придатне для життя, 7,8% — що частково пошкоджене/зруйноване, але придатне для життя, 57,5% — що непошкоджене, 10,7% — що не знають, 2,4% — відмовились від відповіді (Ipsos.SA, 2023: р. 23).

Кожен четвертий опитаний (26,0%) означив, що має чоловіка/дружину/партнера, які залишилися в Україні (Ipsos.SA, 2023: р. 18). Інші 74% респондентів не відповіли на це запитання через його драматичність, адже це «відкрита рана» для більшості українських біженців чиї чоловіки/дружини вступили до лав ЗСУ, чиї партнери не захотіли евакуюватися, залишилися на окупованих територіях, були вбиті чи травмовані внаслідок російських обстрілів.

Відповідаючи на запитання «Чи очікуєте Ви, що хтось із Ваших родичів, які зараз проживають в Україні, приєднається до Вас у цій країні впродовж наступних 3 місяців?», позитивну відповідь дали 13,2%, негативну — 77,2%, інші утрималися від відповіді (Ipsos.SA, 2023: р. 20).

Узагальнюючи мотиви переміщення українців саме до Австрії, слід зазначити, що 35,3% респондентів скористалися наявними міграційними мережами, маючи членів родини чи друзів, які проживають у цій країні, 26,9% обрали Австрію через те, що вона була найближчою/хотілося залишитися ближче до дому, 22,2% привабила реалізована процедура тимчасового захисту/притулку в цій країні, 13,2% отримали можливість працевлаштування, 11,2% вподобали умови розміщення, 9,4% отримали змогу навчатися, здобувати освіту, 6,1% зацікавилися наданими пільгами та належною підтримкою, 4,3% отримали якісне медичне обслуговування у зв'язку з наявними особливими потребами (Ipsos.SA, 2023: pp. 24–29).

Абсолютна більшість опитаних (93,3%) зазначили, що мають офіційний статус особи, що претендує на тимчасовий захист (Ipsos.SA, 2023: p. 30). Серед них лише 5,2% мають статус біженця, 4,9% подали документи на отримання візи (Ipsos.SA, 2023: p. 31).

Говорячи про статус житла, в якому вони проживають в Австрії, респонденти повідомляли, що це переважно: житло орендоване самостійно, — 34,4%; прихисток у місцевих родинах (не родичів) — 20,6%; готель/гуртожиток, наданий державою — 14,3%; проживання в одній квартирі/будинку з іншими біженцями — 11,6%; розміщення у родичів або близьких друзів — 7,6%; готель/гуртожиток орендований самостійно — 3,1%; колективне розміщення (наприклад, громадські будівлі, колективне розміщення в пунктах прийому або транзитних пунктах тощо) — 2,0%; інше — 6,5% (Ipsos.SA, 2023: p. 32). Більш як половина опитаних (50,1%) проживають за нинішнім місцем перебування без встановлення часових обмежень (Ipsos.SA, 2023: p. 33).

Ще одним важливим аспектом адаптації є *зайнятість біженців за місцем їхнього перебування*. Відповідаючи на запитання «Яка ваша основна діяльність на цей момент (у цій країні)?», чверть опитаних (25,3%) відповіли, що офіційно працевлаштовані, стільки ж респондентів (25,3%) зазначали, що мають статус безробітного, 21,9% проходять професійне навчання на курсах, 11,8% працюють доглядальницею/доглядальником, 0,7% — стажером/волонтером, 2,0% — студенти денної форми навчання, 1,3% працюють, проте офіційно не працевлаштовані; 2,0% мають статус інвалідності; 2,5% — самозайняті, мають власний бізнес. Решта або не працюють, або відмовилися відповідати на це запитання (Ipsos.SA, 2023: p. 34).

Серед тих, хто працює в Австрії, більшість опитаних відзначили, що *статус їхньої роботи в цій країні нижчий, ніж вони мали в Україні* (Ipsos.SA, 2023: p. 36). У переважній більшості, вони зайняті у сфері обслуговування — це елементарні професії (прибиральники, гірничі/будівельні робітники, вуличні торговці, сміттевози) — 9,2% і галузі послуг та продажу (кухарі, перукарі, охоронці) — 7,6%. Суттєво менша кількість опитаних обіймає посади професіоналів (юристів, лікарів, медсестер, вчителів, бухгалтерів) — 3,6%, технічних службовців та молодших спеціалістів (агентів із продажу та закупівлі, представників релігійних організацій — 2,0%, менеджерів (директорів, вищих посадових осіб) — 1,8%) (Ipsos.SA, 2023: p. 35).

Головною перешкодою на шляху працевлаштування для більшості респондентів стало незнання мови (56,2%), відсутність необхідних навичок роботи (23,3%), неможливість отримання адекватної заробітної плати, незручність графіка роботи, обов'язкове офіційне працевлаштування (13,0%), брак належної освіти за профілем роботи (9,6%), відсутність доступу до послуг з догляду за дітьми (5,1%), недоступність/недостатність інформації про вакансії (4,5%), вікові обмеження (2,5%) (Ipsos.SA, 2023: pp. 36–39).

Бюджет домогосподарств українських біженців в Австрії у переважній більшості поповнюється за рахунок отримання соціальних виплат від уряду країни-перебування (42,7%), заробітної плати (31,1%), заощаджень (19,9%), перекази від родичів або друзів в Україні (8,5%), грошова допомога від гуманітарних організацій (6,0%), отримання пенсій в Україні (5,6%), перекази від родичів або друзів за межами України (3,3%), прибутки від самозайнятості (2,9%), позики/кредити (2,0%), дохід від інвестицій, страхування тощо (0,2%) (Ipsos.SA, 2023: pp. 42–45).

Відповідаючи на запитання «Чи був достатнім упродовж останніх 3 місяців дохід Вашого домогосподарства для задоволення основних потреб для Вас та інших членів домогосподарства, які проживають разом?», 11,8% респондентів обрали варіант «повністю», 15,7% — «переважно», 31,5% — «помірно», 21,2% — «трохи», 16,6% — «зовсім ні», 2,2% не відповіли (Ipsos.SA, 2023: pp. 46–47).

Перебуваючи в Австрії, 65,3% респондентів не мали змоги повернутися додому, 32,0% — 2–4 рази на невеликі проміжки часу виїжджали до України. Головними причинами тимчасових повернень стали відвідування родичів (чоловіка/дружини, дітей) та друзів в Україні (12,7%), отримання документів (6,0%), доступ до послуг охорони здоров'я (4,0%), необхідність залагодження сімейних справ (3,6%), допомога евакуації родичів/друзів (1,1%) та ін. (Ipsos.SA, 2023: pp. 47–48).

Говорячи про можливі наміри щодо повернення до України впродовж наступних 3 місяців, ствердно відповіли лише 7,6% респондентів, інші позначили небажання повертатися (57,1%) або не знають / не визначилися (35,2%) (Ipsos.SA, 2023: p. 48). Перебіг війни неможливо передбачити, тому планувати повернення до рідної країни вкрай складно, першою чергою, через відсутність гарантій безпеки. У далекій перспективі мають наміри повернутися додому 41,8% опитаних, ще 36,4% мають певні сумніви щодо можливого повернення, не бажають повертатися 16,3%, інші не визначилися (Ipsos.SA, 2023: p. 54).

Для опитаних українців рішення *про повернення* на постійне місце проживання в Україну буде залежати насамперед від наявності військової окупації території в місці, де вони проживали, проблем із безпекою, доступу до електрики/води, можливості для роботи/заробітку (див. табл. 3).

3-поміж *топ-5 причин неповернення* на постійне місце проживання в Україну респонденти назвали такі: проблеми з безпекою (вразливість до обстрілів та збройного насильства / відсутність верховенства права / постійні конфлікти) — 10,5%; відсутність роботи / можливостей для заробітку — 4,9%; наявність офіційного працевлаштування в Австрії — 3,4%; навчання дітей в австрійських школах — 3,1%; відчуття своєї інтегрованості в цю країну — 2,9% (Ipsos.SA, 2023: pp. 65–72).

Таблиця 3

**Розподіл відповідей на запитання «Наскільки рішення
про повернення на постійне місце проживання в Україну буде залежати від ...»
(% від загальної кількості опитаних)**

Варіанти відповідей	Зовсім ні	Трохи	Досить сильно	Дуже сильно	Не знаю	Не волюю відпові- дати	Рейтинг значу- щості
Якщо в місці, де я жив/-ла, немає проблем з безпекою	2,4	5,9	25,6	57,6	6,6	1,9	2
Якщо немає військової окупа- ції території в місці, де я про- живав/-ла	3,3	2,8	17,4	65,2	6,6	4,7	1
Якщо є свобода пересування всередині країни	4,2	7,8	27,5	47,8	8,2	4,5	7
Якщо закінчився призов на строкову військову службу	28,2	6,4	7,1	13,6	7,1	37,6	18
Якщо війні буде покладено край / знайдено політичне рішення	3,8	5,4	21,2	55,1	10,8	3,7	5
Якщо є доступ до моєї/нашої власності або доступ до аль- тернативного житла	8,0	9,2	21,6	41,6	8,0	11,6	8
Якщо є можливості для робо- ти/заробітку	4,2	7,1	29,6	50,4	4,7	4	4
Якщо є доступ до послуг служб охорони здоров'я	4,5	9,6	32,5	44,7	4,7	4	6
Якщо є доступ до електрики/ води	2,8	10,1	26,8	53,6	5,4	1,3	3
Якщо є доступ до освітніх послуг	7,8	11,3	23,5	37,6	3,1	16,7	10
Якщо є проблеми з отриман- ням / поновленням правового статусу в цій країні	16,5	10,1	17,9	19,8	17,2	18,5	16
Якщо є проблеми з доступом до можливостей стабільної гідної роботи в цій країні	10,1	13,2	28,5	28,7	12,5	7	12
Якщо є проблеми з доступом до освітніх закладів/послуг у цій країні	15,5	12,7	21,6	23,1	7,8	19,3	14
Якщо є проблеми з доступом до медичних закладів/послуг у цій країні	7,5	18,4	27,5	32,7	8,2	5,7	9
Якщо я матиму достатньо ре- сурсів або підтримки для по- вернення та/або реінтеграції	11,3	14,6	30,8	22,8	14,1	6,4	13

Варіанти відповідей	Зовсім ні	Трохи	Досить сильно	Дуже сильно	Не знаю	Не волю відпові-дати	Рейтинг значу-щості
Якщо я володітиму достатньою інформацією про ситуацію в місці, де я жив/ла	8,9	15,1	29,6	28,5	9,2	8,7	11
Якщо інші родичі (наприклад, чоловік/дружина, діти, велика родина) не можуть виїхати з України	17,6	13,2	16,2	19,5	12,2	21,3	17
Якщо всі члени домогосподарства, з якими я зараз проживаю, готові повернутися	18,4	16,2	15,8	23,3	9,2	17,1	15
Якщо інші родичі або друзі, які виїхали за межі України, готові повернутися	38,4	15,3	8,2	7,3	9,6	21,2	19

Джерело: (Ipsos.SA, 2023: p. 55–65).

Ще одним показником успішної адаптації та інтеграції українських мігрантів є їхні наміри не покидати Австрію у найближчі 3 місяці. Так, 81,2% опитаних не мають намірів покидати країну перебування, 1,8% прагнуть найближчим часом переїхати до третьої країни, 11,4% не визначилися, інші не дали відповіді на це запитання (Ipsos.SA, 2023: p. 73).

Більшість українських біженців втратили коло близького спілкування в Україні внаслідок різних обставин, кожен десятий респондент не має куди повертатися і має намір возз'єднатися з родиною саме в Австрії. Трохи більш як третина цих біженців (37,5%) фінансово спроможні винаймати житло для проживання, натомість інші в цьому аспекті сподіваються лише на підтримку приймальної сторони.

Про високий рівень адаптивності українців свідчить той факт, що майже половина опитаних (41,6%) мають місце роботи за новим місцем проживання, ще 21,9% проходять професійне навчання на курсах і будуть працевлаштовані у майбутньому. Попри відносно високий рівень зайнятості, головним джерелом доходів для половини українських домогосподарств в Австрії є державні соціальні виплати. Майже двом третинам опитаних (59,0%) цього вистачає для задоволення базових потреб. Усе означене свідчить про високий рівень інтеграції, оптимізм, попри пережиті труднощі, та виникнення відчуття задоволеності від перебування в Австрії. Отже, чим вищим буде рівень адаптації у країні тимчасового перебування, тим нижчі шанси повернення до країни постійного проживання. Перспективу повернення додому розглядають 41,8% опитаних, а категорично не бажають повертатися — 16,3%. Звісно, поряд з такими суб'єктивними чинниками повернення/неповернення, як адаптація і задоволеність життям, не варто забувати про такі об'єктивні чинники, як тривалість військових дій, масштаби руйнувань, ефективність соціально-економічної та фінансової політики повоєнної України.

Висновки та рекомендації

Можна припустити, що найімовірніше не повернуться до України ті її громадяни, які до війни проживали на нині окупованих територіях, втратили майно/житло, чії родини на цей момент у повному складі перебувають за кордоном, які завдяки професійній кваліфікації забезпечені офіційною, гідно оплачуваною роботою в країні-реципієнті. Їхній вплив на економіку Австрії буде опосередкованим через зростання обсягів приватного споживання і темпів роздрібної торгівлі у великих містах, де спостерігається концентрація мігрантів. Проте чим довшим буде перебування воєнних мігрантів з України в Австрії, тим активніше вони залучатимуться до стимулювання державного споживання, особливо у сфері житлово-комунальної інфраструктури, системи охорони здоров'я та царині освіти, враховуючи суттєву частку прибулих сімей із дітьми (Dornmayr, 2024). Утім, остаточні висновки робити зарано, адже все залежить передусім від того, наскільки довго триватиме війна, наскільки руйнівними будуть її наслідки та як швидко змінюватимуться умови проживання українських мігрантів в Австрії.

За даними Інституту освітніх досліджень з економіки особливо гостро брак робочої сили та кваліфікованих працівників відчувається у сферах персональних послуг, виробництва продуктів харчування, охорони здоров'я та соціальної роботи, громадського харчування / готелів, будівництва та допоміжних будівельних робіт, торгівлі автотранспортними засобами та їх ремонту (Dornmayr, 2024). Частково розв'язанню цієї проблеми можуть сприяти самі українські мігранти за рахунок використання їхнього людського капіталу (найціннішого виробничого ресурсу, на створення якого країна-реципієнт виділяє мінімум субвенцій), бо широкий доступ до ринку праці надасть їм змогу не лише краще використати їхні трудові ресурси, а й набути нових знань, практичного досвіду та заробити кошти, які можуть, зокрема, забезпечити їм кращі можливості в разі повернення на батьківщину.

Концепція людського капіталу розглядає міграційні процеси на мікрорівні, оскільки оцінює співвідношення «витрати–вигода» з позицій індивіда, але цілком очевидно, що на цьому рівні причини міграції найтіснішим чином пов'язані із соціально-економічними процесами загалом. Ідеться про можливості якнайповнішого використання позитивного міграційного потенціалу і мінімізацію негативних наслідків тривалого перебування мігрантів у країні-реципієнті. Відтак, позитивний потенціал міграції визначається не лише в контексті розвитку економіки країни-реципієнта, а радше з погляду розвитку особистості самого мігранта. Дані сучасних досліджень свідчать, що приймальні країни суттєво вииграють від ефективної професійної ресоціалізації мігрантів. У короткостроковій перспективі — від 3 до 5 років — витрати на професійну інтеграцію висококваліфікованих спеціалістів-мігрантів (мовні курси, адаптація до ринку праці, перекваліфікація, стажування тощо) найімовірніше спричиняться до збільшення ВВП країни. Згідно з даними незалежного звіту *Tent Foundation*: €1, вкладений у мігрантів сьогодні, має повернутися прибутком у €2 впродовж 5 років.

Як зазначають дослідники з Австрійської академії наук, українські мігранти в Австрії — це переважно високоосвічені люди. Зокрема, до Відня прибули 83% людей із вищою освітою (у віковій групі від 25 до 64 років), і, згідно з результатами дослідження, більшість налаштовані на перебування в Австрії на тривалий час (Vienna.at, 2023). Проте досягнення чистого фіскального ефекту в довгостроковій перспективі можливе лише за умови повної інтеграції їх на австрійському ринку праці.

Перші кроки в цьому напрямку вже реалізовано в Австрії на державному рівні через пролонгування програм адаптації та інтеграції, а також пом'якшення умов працевлаштування іноземців (Укрінформ, 2024). Наступний етап передбачає реалізацію комплексу активних заходів щодо стимулювання зайнятості мігрантів, а саме здійснення інформаційної підтримки в пошуку роботи, запровадження професійних тренінгів, надання освітніх послуг (зокрема, через мовні курси) тощо. Зокрема, передбачено долучення представників української діаспори в Австрії та інших країнах ЄС, які здатні створити інформаційну платформу для обміну досвідом, проведення консультацій, налагодження ефективної комунікації, а також надання робочих місць для співвітчизників.

З огляду на результати опитування українських мігрантів в Австрії, враховуючи їхні реальні потреби та запити, є сенс деталізувати можливі напрями роботи з ними, а саме:

- для висококваліфікованих спеціалістів, на яких є реальний запит на ринку праці в Австрії (зокрема, у сфері технологій та ІТ, охорони здоров'я, будівництва, туризму, гастрономії тощо) і які прагнуть працевлаштуватися за фахом, запровадження пільгових умов нострифікації дипломів про вищу освіту, забезпечення проходження тренінгів, курсів професійної адаптації та ресоціалізації за місцем можливого працевлаштування, що передбачають ознайомлення зі специфікою реалізації їхньої професійної діяльності, інтеграцію у трудовий колектив тощо;

- створення відкритої бази даних для потенційних роботодавців, де будуть розміщені резюме українських мігрантів, котрі прагнуть офіційно працевлаштуватися відповідно до їхньої професійної кваліфікації, для налагодження ефективної комунікації між ними;

- залучення до реалізації програм професійної ресоціалізації, адаптації та інтеграції українських мігрантів з числа представників наукової спільноти, членів української діаспори в країнах ЄС для читання коротких курсів лекцій, проведення навчальних семінарів, консультацій, відеоконференцій;

- надання безкоштовної юридичної консультативної допомоги та посилення контролю у сфері укладання трудових угод, контрактних форм найму робочої сили, що покликано забезпечити певні економічні та соціальні гарантії для мігрантів, а також створення спеціальних фондів, провідним завданням яких є накопичення коштів для убезпечення медичного обслуговування для членів сімей мігрантів, житлового будівництва, надання освітніх послуг, сприяння повернення на батьківщину тощо;

- використання наявних комунікативних зв'язків висококваліфікованих спеціалістів у наукових, технічних, бізнесових мережах задля укріплення взає-

мовідносин між країнами, трансферу знань і досвіду, розширення можливостей для спільних проєктів, наукових досліджень та інноваційних інвестицій;

- запровадження системи фінансово-економічної підтримки у вигляді грантів, стипендій з подальшим працевлаштування, гарантованою високою заробітною платою та подальшою натуралізацією для молодих українських студентів, котрі здобувають освіту в Австрії, а також висококваліфікованих фахівців, які успішно пройшли мовні та професійно-адаптаційні курси;

- підтримання ініціатив із самозайнятості мігрантів та мікрокредитування їхньої підприємницької діяльності на пільгових умовах;

- налагодження співпраці з українським бізнесом задля реалізації можливості працевлаштування українських мігрантів у режимі віддаленої зайнятості.

Реалізація цих заходів не лише дасть змогу мінімізувати негативні наслідки вимушеної міграції українців до Австрії, а й сприятиме розвитку австрійської економіки, зміцненню австрійсько-українських відносин, лібералізації міграційної політики й набуттю досвіду врегулювання міграційних процесів. Окрім того, усе зазначене вище уможливорює заохочення зворотної або циркулярної міграції українців, що вкрай важливо як для України, так і для Австрії, оскільки перша зацікавлена в поверненні своїх громадян після завершення війни, а друга — у зменшенні витрат на утримання та інтеграцію вимушених мігрантів.

Джерела

Біль, М. (2022). Вимушена міграція в умовах високої соціальної вразливості населення України. *Migration&Law*, 2(5–6), 31–43. <https://doi.org/10.32752/2786-5185-2022-2-5-6-31-43>

Бірюкова, М., Рущенко, І., Ляшенко, Н., Григор'єва, С. (2022). Біженці і внутрішньо переміщені особи російсько-української війни: соціальні характеристики й практики. *Грані. Науково-теоретичний альманах*, 6(25), 143–156. <https://doi.org/10.15421/172282>

Гусак, Д. (2023). Міграційна криза в республіці Польща внаслідок російсько-української війни. *Літопис Волині*, 28, 209–214. <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2023.28.28>

Дрбохлава, Д. (ред.), Ярошевич, М. (ред.). (2017). *Українська міграція у часи кризи: вимушена і трудова мобільність*. Прага: Карлів університет. Взято з: <https://europewb.org.ua/wp-content/uploads/2016/12/Migr-mobility-ukr.pdf>

Калашнікова, Л.В. (2022). Вимушена міграція українців в умовах війни: виклики та пошук компромісів. У: Ю.І. Шмаленко (ред.), *Трансформація українського суспільства в цифрову еру: матеріали Всеукраїнського круглого столу* (сс. 4–8). Національний університет «Одеська юридична академія». Взято з: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8cfeca0e-ef83-4132-86ff-b9b15d58f1b4/content>

Костюк, Л. (2017). Динаміка міграційної політики Австрії упродовж другої половини XX — початку XXI століття. *Україна–Європа–Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини*, 19, 231–236. Взято з: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/9424/1/24Kostyuk.pdf>

Левін, Р.Я., Яценко, Г.Ю. (2022). Сприйняття життєвих цінностей українцями та іншими європейцями в контексті проблем інтеграції українських біженців в ЄС. *Економіка України*, 10, 51–60. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.10.051>

Лібанова, Е., Позняк, О., Цимбал, О. (2022). Масштаби та наслідки вимушеної міграції населення України в результаті збройної агресії Російської Федерації. *Демографія і соціальна економіка*, 48(2), 37–57. <https://doi.org/10.15407/dse2022.02.037>

Майданік, І.П. (2010). Законодавчі зміни Італійської республіки: новітні виклики для українських мігрантів. *Демографія та соціальна економіка*, 2(14), 86–93.

Малиновська, О. (2024). *Українські біженці війни в Європі між інтеграцією та поверненням*. Київ: Центр економічних і соціальних досліджень Національного інституту стратегічних досліджень України. Взято з: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/ukrayinski-bizhentsi-viynu-v-yevropi-mizh-intehratsiyeyu-ta>

Малиновська, О.А. (2022). Міграція українців до Словаччини: тенденції та перспективи. *Демографія та соціальна економіка*, 1, 70–87. Взято з: http://jnas.nbu.gov.ua/j-pdf/dse_2022_1_7.pdf

Матвійчук, О., Риженко, І. (2024). Досвід соціальних програм республіки Польща для українських біженців. *Наукові перспективи*, 5(47), 1302–1313. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-5\(47\)-1302-1313](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-5(47)-1302-1313)

Мікула, А., Коваліско, Н. (2024). Детермінанти та динаміка міграційних змін в контексті російсько-української війни. *Грані. Науково-теоретичний альманах*, 27(2), 93–100. <https://doi.org/10.15421/172436>

Мілова, М.І., Трушевич, Г.Б. (2023). Українська міграція в Європу періоду російсько-української війни: політика врегулювання. *Міжнародні та політичні дослідження*, 36, 215–223. <https://doi.org/10.18524/2707-5206.2023.36.288721>

Мотрук, С. (2024). Місце та роль українських вимушених мігрантів в житті чеського суспільства (2022–2024 рр.). *Європейські історичні студії*, 29, 166–184. Взято з: http://repositsc.puczu.edu.ua/bitstream/123456789/22742/1/29_%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D1%80_%D0%84%D0%A1.pdf#page=166

Пирожков, С.І., Лібанова, Е.М., Новікова, О.Ф., Скрипнюк, О.В., Устименко, В.А., Хамітов, Н.В., Шульга, М.О. (ред. колегія). (2018). *Українське суспільство: міграційний вимір: Національна доповідь*. Київ: Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи, НАН України. Взято з: https://www.idss.org.ua/arhiv/Ukraine_migration.pdf

Пономарева, О.О. (2011). Феномен українських іммігрантів у Італії з погляду теорії соціальної ідентичності. *Український соціум*, 4(39), 67–82. <https://doi.org/10.15407/socium2011.04.067>

Садова, У.Я. (ред.). (2018). *Міграційні явища та процеси: поняття, методи, факти: довідник*. Львів: ІРД ім. М.І. Долишнього, НАН України. Взято з: <https://ird.gov.ua/irdp/p20180801.pdf>

Сівак, Н.О. (2021). Політика щодо біженців в Австрії, Данії і Великобританії після міграційної кризи 2015 року. *Соціально-політичні студії: науковий альманах*, 5, 117–122. Взято з: <https://dspace.onu.edu.ua/handle/123456789/31729>

Степаникович, С. (2024). Європейська міграційна криза в умовах повномасштабної російсько-української війни. *Інтермарум: історія, політика, культура*, 14, 129–143. <https://doi.org/10.35433/history.112073>

Укрінформ. (2024). *В Австрії спростили для українських біженців доступ до ринку праці*. Взято з: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3879886-v-avstrii-sprostili-dla-ukrainskih-bizenciv-dostup-do-rinku-praci.html>

Якименко, Ю. (ред.). (2023). Вплив міграційних процесів на перебіг повоєнного відновлення України, міграційну політику ЄС та країн Східного партнерства. Київ: Центр Разумкова. Взято з: <https://razumkov.org.ua/images/2023/10/25/2023-Pyshchulina-MIGRACIA.pdf>

Якимчук, М.Ю., Соломко, С.С., Самороков, В.О. (2023). Правовий статус українських біженців у країнах Європи. *Аналітично-порівняльне правознавство*, 1, 619–625. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.01.108>

Якубовський, С.О., Родіонова, Т.А., Мороз, Д.М. (2024). Вплив міграції на економіку Німеччини в умовах агресії росії проти України. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*, 1(20), 10–19. Взято з: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/20277/1/%d0%96%d1%83%d1%80%d0%bd%d0%b0%d0%bb%2b20-1%d0%bd%d0%be%d0%b2%d0%b0%2b-10-19.pdf>

Bundesministerium Inneres. (2022). Питання та відповіді. Україна. Взято з: https://www.bmi.gv.at/ukraine/files/145_2022_FAQUkraine_Homepage_UKRAINISCH_V20220321.pdf

Dornmayr, H., Riepl, M. (2024). Unternehmensbefragung zum Arbeits- und Fachkräftebedarf/-mangel. Wien: Institut für Bildungsforschung der Wirtschaft. Retrieved from: <https://www.wko.at/oe/fachkraeftesicherung/fachkraefteradar-summary.pdf>

Glorius, B., Doornik, J. (Eds.). (2020). *Geographies of Asylum in Europe and the Role of European Locations*. IMISCOE Research Series. Springer Nature Link. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-25666-1>

Gullahorn, J.T., Gullahorn, J. E. (1963). An Extension of the U-Curve Hypothesis. *Journal of Social Issues*, 19(3), 33–47. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1963.tb00447.x>

Heilemann, S. (2023). *Displaced Persons from Ukraine in Austria. Risk Factors in the Area of Housing*. Vienna: International Organization for Migration (IOM). Retrieved from: <https://publications.iom.int/books/displaced-persons-ukraine-austria-risk-factors-area-housing>

Ipsos.SA. (2023). *Survey of intentions and perspectives of refugees from Ukraine – 2023: report*. Retrieved from: <https://microdata.unhcr.org/index.php/catalog/1064/study-description>

Österreichischen Integrations Fonds. (2024). Retrieved from: <https://www.integrationsfonds.at/statistiken/>

Sokar, A., Wells, Ia., Leod, M., Reeners, A., Stephanes, M. (2022). Features of adaptation of Ukrainian Refugees in the EU, Great Britain, USA, and Canada. *Foreign Affairs*, 32(5), 8–15. [https://doi.org/10.46493/2663-2675.32\(5\).2022.8-15](https://doi.org/10.46493/2663-2675.32(5).2022.8-15)

UNHCR. (2023). *Поширені запитання та відповіді: Тимчасовий захист в Австрії*. Federal Ministry Republic of Austria. Взято з: https://help.unhcr.org/moldova/wp-content/uploads/sites/95/2022/04/20220330_FAQ_Temporary_Protection_UKR.pdf

UNHCR. (2024). *Ukraine Refugee Situation*. Operation Data Portal. Retrieved from: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

Vienna.at. (2023). *Ukraine-Flüchtlinge in Wien: Hohe Bildung*. Retrieved from: <https://www.vienna.at/ukraine-fluchtlinge-in-wien-hohe-bildung/8471581>

Отримано 24.01.2025

Прийнято до друку після рецензування 26.03.2025

Опубліковано 27.05.2025

Reference

Bil, M. (2022). Forced migration in the context of high social vulnerability of the population of Ukraine. [In Ukrainian]. *Migration&Law*, 2(5–6), 31–43. <https://doi.org/10.32752/2786-5185-2022-2-5-6-31-43> [=Біль 2022]

Biriukova, M., Ruschenko, I., Liashenko, N., Hryhor'yeva, S. (2022). Refugees and internally displaced persons of the Russian-Ukrainian war: social characteristics and practices. [In Ukrainian]. *Hrani. Scientific and theoretical almanac*, 6(25), 143–156. <https://doi.org/10.15421/172282> [=Бірюкова 2022]

Bundesministerium Inneres. (2022). Questions and answers Ukraine. [In Ukrainian]. Retrieved from: https://www.bmi.gv.at/ukraine/files/145_2022_FAQUkraine_Homepage_UKRAINISCH_V20220321.pdf [=Bundesministerium 2022]

Dornmayr, H., Riepl, M. (2024). Unternehmensbefragung zum Arbeits- und Fachkräftebedarf/-mangel. Wien: Institut für Bildungsforschung der Wirtschaft. Retrieved from: <https://www.wko.at/oe/fachkraeftesicherung/fachkraefteradar-summary.pdf>

Drbohlava, D., Yaroshevych, M. (Eds.). (2017). *Ukrainian migration in times of crisis: forced and labor mobility*. [In Ukrainian]. Prague: Charles University. Retrieved from: <https://europewb.org.ua/wp-content/uploads/2016/12/Migr-mobility-ukr.pdf> [=Дрбохлова 2017]

Glorius, B., Doornik, J. (Eds.). (2020). *Geographies of Asylum in Europe and the Role of European Locations*. IMISCOE Research Series. Springer Nature Link. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-25666-1>

Gullahorn, J.T., Gullahorn, J. E. (1963). An Extension of the U-Curve Hypothesis. *Journal of Social Issues*, 19(3), 33–47. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1963.tb00447.x>

Heilemann, S. (2023). *Displaced Persons from Ukraine in Austria. Risk Factors in the Area of Housing*. Vienna: International Organization for Migration (IOM). Retrieved from: <https://publications.iom.int/books/displaced-persons-ukraine-austria-risk-factors-area-housing>

- Husak, D. (2023). Migration crisis in the Republic of Poland as a result of the Russian-Ukrainian war. [In Ukrainian]. *Litopys Volyni*, 28, 209–214. <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2023.28.28> [=Гусак 2023]
- Ipsos.SA. (2023). *Survey of intentions and perspectives of refugees from Ukraine – 2023: report*. Retrieved from: <https://microdata.unhcr.org/index.php/catalog/1064/study-description>
- Kalashnikova, L.V. (2022). Forced migration of Ukrainians in times of war: challenges and search for compromises. In: Yu.I. Shmalenko (Ed.), *Transformation of Ukrainian society in the digital era: materials of the All-Ukrainian round table* (pp. 4–8). [In Ukrainian]. National University “Odesa Law Academy”. <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8cfeca0e-ef83-4132-86ff-b9b15d58f1b4/content> [=Калашнікова 2022]
- Kostiuk, L. (2017). Dynamics of Austrian migration policy during the second half of the twentieth and early twenty-first century. [In Ukrainian]. *Ukraine–Europe–World. International collection of scientific papers. Series: History, International Relations*, 19, 231–236. Retrieved from: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/9424/1/24Kostyuk.pdf> [=Костюк 2017]
- Levin, R.Ya., Yatsenko, H.Yu. (2022). The perception of life values by Ukrainians and other Europeans in the context of the problems of integration of Ukrainian refugees in the EU. [In Ukrainian]. *Ekonomika Ukrainy*, 10, 51–60. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.10.051> [=Левін 2022]
- Libanova, E., Pozniak, O., Tsybmal, O. (2022). Scale and consequences of forced migration of the population of Ukraine as a result of the armed aggression of the Russian Federation. [In Ukrainian]. *Demography and Social Economy*, 48(2), 37–57. <https://doi.org/10.15407/dse2022.02.037> [=Лібанова 2022]
- Maidanik, I.P. (2010). Legislative changes in the Italian Republic: the latest challenges for Ukrainian migrants. [In Ukrainian]. *Demography and Social Economy*, 2(14), 86–93. [=Майданік 2010]
- Malynovska, O. (2024). Ukrainian refugees of the war in Europe between integration and return. [In Ukrainian]. Kyiv: Center for Economic and Social Studies, National Institute for Strategic Studies of Ukraine. Retrieved from: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/ukrayinski-bizhentsi-viyny-v-yevropi-mizh-intehratsiyeyu-ta> [=Малиновська 2024]
- Malynovska, O.A. (2022). Migration of Ukrainians to Slovakia: trends and prospects. [In Ukrainian]. *Demography and Social Economy*, 1, 70–87. Retrieved from: http://jnas.nbuv.gov.ua/j-pdf/dse_2022_1_7.pdf [=Малиновська 2022]
- Matviichuk, O., Ryzhenko, I. (2024). Experience of social programs of the Republic of Poland for Ukrainian refugees. [In Ukrainian]. *Scientific Perspectives*, 5(47), 1302–1313. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-5\(47\)-1302-1313](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-5(47)-1302-1313) [=Матвійчук 2024]
- Mikula, A., Kovalisko, N. (2024). Determinants and dynamics of migration changes in the context of the Russian-Ukrainian war. [In Ukrainian]. *Hrani. Scientific and Theoretical Almanac*, 27(2), 93–100. <https://doi.org/10.15421/172436> [=Мікула 2024]
- Milova, M.I., Trushevych, H.B. (2023). Ukrainian migration to Europe during the Russian-Ukrainian war: the policy of settlement. [In Ukrainian]. *International and Political Studies*, 36, 215–223. <https://doi.org/10.18524/2707-5206.2023.36.288721> [=Мілова 2023]
- Motruk, S. (2024). The place and role of Ukrainian forced migrants in the life of Czech society (2022–2024). [In Ukrainian]. *European Historical Studies*, 29, 166–184. Retrieved from: http://repositc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/22742/1/29_%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D1%80_%D0%84%D0%A1.pdf#page=166 [=Мотрук 2024]
- Österreichischen Integrations Fonds. (2024). Retrieved from: <https://www.integrationsfonds.at/statistiken/>
- Ponomareva, O.O. (2011). The phenomenon of Ukrainian immigrants in Italy from the point of view of social identity theory. [In Ukrainian]. *Ukrainian society*, 4(39), 67–82. <https://doi.org/10.15407/socium2011.04.067> [=Пономарева 2011]
- Pyrozhkov, S.I., Libanova, E.M., Novikova, O.F., Skrypniuk, O.V., Ustymenko, V.A., Khamitov, N.V., Shulga, M.O. (Eds.). (2018). *Ukrainian Society: Migration Dimension: National Report*. [In

Ukrainian]. Kyiv: Ptukha Institute of Demography and Social Studies, NAS of Ukraine. Retrieved from: https://www.idss.org.ua/arhiv/Ukraine_migration.pdf [=Пирожков 2018]

Sadova, U.Ya. (Ed.). (2018). *Migration Phenomena and Processes: Concepts, Methods, Facts: A Handbook*. [In Ukrainian]. Lviv: Iliia Dolishnyi IRD, NAS of Ukraine. Retrieved from: <https://ird.gov.ua/irdp/p20180801.pdf> [=Садова 2018]

Sivak, N.O. (2021). Refugee policy in Austria, Denmark and the UK after the 2015 migration crisis. [In Ukrainian]. *Socio-Political Studies: Scientific Almanac*, 5, 117–122. Retrieved from: <https://dspace.onu.edu.ua/handle/123456789/31729> [=Сівак 2021]

Sokar, A., Wells, Ia., Leod, M., Reeners, A., Stephanes, M. (2022). Features of adaptation of Ukrainian Refugees in the EU, Great Britain, USA, and Canada. *Foreign Affairs*, 32(5), 8–15. [https://doi.org/10.46493/2663-2675.32\(5\).2022.8-15](https://doi.org/10.46493/2663-2675.32(5).2022.8-15)

Stelnykovych, S. (2024). European migration crisis in the context of a full-scale Russian-Ukrainian war. [In Ukrainian]. *Intermarum: History, Politics, Culture*, 14, 129–143. <https://doi.org/10.35433/history.112073> [=Стельникович 2024]

Ukrinform. (2024). *Austria has simplified access to the labor market for Ukrainian refugees*. [In Ukrainian]. Retrieved from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3879886-v-avstrii-sprostili-dla-ukrainskih-bizenciv-dostup-do-rinku-praci.html> [=Укрінформ 2024]

UNHCR. (2023). *Поширені запитання та відповіді: Тимчасовий захист в Австрії*. Federal Ministry Republic of Austria. Взято з: https://help.unhcr.org/moldova/wp-content/uploads/sites/95/2022/04/20220330_FAQ_Temporary_Protection_UKR.pdf

UNHCR. (2024). *Ukraine Refugee Situation*. Operation Data Portal. Retrieved from: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

Vienna.at. (2023). *Ukraine-Flüchtlinge in Wien: Hohe Bildung*. Retrieved from: <https://www.vienna.at/ukraine-fluchtlinge-in-wien-hohe-bildung/8471581>

Yakubovskiy, S.O., Rodionova, T.A., Moroz, D.M. (2024). The impact of migration on the German economy in the context of Russia's aggression against Ukraine. [In Ukrainian]. *Actual problems of development of the region's economy*, 1(20), 10–19. Retrieved from: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/20277/1/%d0%96%d1%83%d1%80%d0%bd%d0%b0%d0%bb%2b20-1%d0%bd%d0%be%d0%b2%d0%b0%2b-10-19.pdf> [=Якубовський 2024]

Yakymchuk, M.Y., Solomko, S.S., Samorokov, V.O. (2023). Legal status of Ukrainian refugees in European countries. [In Ukrainian]. *Analytical and Comparative Jurisprudence*, 1, 619–625. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.01.108> [=Якимчук 2023]

Yakymenko, Y. (Ed.). (2023). *The impact of migration processes on the course of post-war recovery of Ukraine, migration policy of the EU and the Eastern Partnership countries*. [In Ukrainian]. Kyiv: Razumkov Center. Retrieved from: <https://razumkov.org.ua/images/2023/10/25/2023-Pyshchulina-MIGRACIA.pdf> [=Якименко 2023]

Received 24.01.2025

Accepted for publication after review 26.03.2025

Published 27.05.2025

ЛЮДМИЛА КАЛАШНІКОВА, ОЛЕНА ЛІСЕЄНКО, ЯНА БАРИНОВА

Українська міграція до Австрії: виклики та особливості соціальної адаптації

У статті здійснено спробу окреслення специфіки міграції українців до Австрії на підставі узагальнення офіційних даних Міністерства закордонних справ України щодо кількості українських громадян, які перебували на консульському обліку в Австрії, а також даних Управління Верховного комісаріату ООН у справах біженців. Узагальнення результатів емпіричного соціологічного дослідження, проведеного компанією Ipsos.SA на замовлення Управління Верховного комісаріату ООН з використанням методу онлайн-анкетування у січні–березні 2023 року серед 1500 громадян України, які представляють 553 домогосподарства, що вимушено мігру-

вали до Австрії від початку війни, дало змогу окреслити наявні тренди соціальної адаптації українців до австрійського суспільства. Суб'єктивним показником адаптивності мігрантів став рівень задоволеності організацією їхнього життя та рівнем наданої підтримки з боку країни-реципієнта. Акцентовано вивчалися соціально-демографічний портрет українських мігрантів, рівень їхньої зайнятості за місцем тимчасового перебування, ступінь інтеграції до приймальної громади, а також мотивація повернення на постійне місце проживання в Україну. Отримані узагальнення надають можливість окреслити негативні наслідки міграції українців до Австрії та схарактеризувати головні етапи розроблення та запровадження державних програм адаптації та інтеграції. Не менш важливим здобутком є авторська спроба розроблення цільових практичних рекомендацій щодо можливих напрямів розширення роботи з українськими мігрантами в Австрії, зокрема з урахуванням їхніх потреб та запитів, а також можливостей та інтересів приймальної сторони. Подальша професійна реалізація їх сприятиме розвитку австрійської економіки, зміцненню австрійсько-українських відносин, лібералізації міграційної політики й набуттю досвіду врегулювання міграційних процесів. Окрім того, це вможливить зворотну/циркулярну міграцію українців, що вкрай важливо як для України, так і для Австрії.

Ключові слова: вимушена міграція, російсько-українська війна, соціальна адаптація, інтеграція, українсько-австрійські відносини, державні програми міграційної політики

LIUDMYLA KALASHNIKOVA, OLENA LISEIENKO, YANA BARINOVA

Ukrainian migration to Austria: challenges and peculiarities of social adaptation

The article attempts to outline the specifics of Ukrainian migration to Austria based on the generalization of official data from the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine on the number of Ukrainian citizens registered with the consular authorities in Austria, as well as data from the United Nations High Commissioner for Refugees. Summarizing the results of an empirical sociological study conducted by Ipsos.SA on behalf of the UN High Commissioner's Office using the online survey method in January-March 2023 among 1,500 Ukrainian citizens representing 553 households who have been forced to migrate to Austria since the beginning of the war, allowed us to outline the existing trends in the social adaptation of Ukrainians to Austrian society. The subjective indicator of migrants' adaptability was the level of satisfaction with the organization of their life and the level of support provided by the recipient country. The socio-demographic profile of Ukrainian migrants, the level of their employment at the place of temporary residence, the degree of integration into the host community, and the motivation to return to Ukraine for permanent residence were studied in detail. The generalizations made it possible to outline the negative consequences of Ukrainian migration to Austria and to characterize the main stages of development and implementation of state adaptation and integration programs. An equally important achievement is the authors' attempt to develop targeted practical recommendations on possible areas for expanding work with Ukrainian migrants in Austria, in particular, taking into account their needs and requests, as well as the capabilities and interests of the host country. Their further implementation will contribute to the development of the Austrian economy, strengthening of Austrian-Ukrainian relations, liberalization of migration policy and gaining experience in regulating migration processes. It will also enable return/circular migration of Ukrainians, which is extremely important for both Ukraine and Austria.

Keywords: forced migration, Russian-Ukrainian war, social adaptation, integration, Ukrainian-Austrian relations, state migration policy programs